

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

„Велико Търново-новият облик на една стара столица“

Изготвил: Ива Калева Ламбова ф49296

Програма: „Туризм“

Модул: „Мениджмънт на туроператорската и турагентска дейност“

I. История на града

Старата българска столица Велико Търново се простира живописно по стръмните брегове на река Янтра в предбалканската част на Стара планина. Реката е издълбала в сред варовика красив лабиринт, а къщите са подредени амфитеатрално по склоновете на града. Велико Търново се гордее с 6000-летна история. Съществуват свидетелства за населяването му още от праисторическата епоха-4000 г. пр. Хр, намерени в местността Качица, а по-късно по тези земи са живяли и траките. Смята се, че по време на римското владичество са поставени основите на крепостен град, който просъществува и през византийското властване. Здравата византийска крепост е била многократно рушена от нашествията на славяни и авари на Балканския полуостров през 6 и 7 век. Вероятно крепостта е била възстановена след създаването на Българската държава, но в историческите свидетелства името на Велико Търново се среща едва в края на 12 век, когато става столица на Второто българско царство. Произходът на името на града е спорен, но най-разпространената теория за първоначалното име Търновград е славянската-от старобългарски *тръневъ*, *тръновъ* или „трънлив, трънен“ и *градъ*-„оградено място, крепост, твърдина“, от където по-късно се оформят другите вариации за името на града. По това време Велико Търново е бил феодален град. Възвишенията Царевец, Трапезица, Момина крепост и Света гора със своите отвесни скали са създали условия за естествена защита на крепостта. Царевец е бил укрепен със система от крепостни стени около царският дворец и Патриаршията. Феодалната аристокрация или болярите са били разположени на отсрещния хълм Трапезица, където са открити основите на петнадесет болярски църкви. В подножията на двата хълма-Царевец и Трапезица в Асеновата махала, е живял народът. Там са се развивали занаятите и търговията, а няколко църкви с голяма историческа и архитектурна стойност са се запазили и до днес.

През 1185 година в църквата „Св. Димитър Солунски“ братята Асен и Петър обявяват въстанието сложило край на 167-годишното византийско владичество и провъзгласяват Търново за столица на възобновената българска държава. Църквата „Св. Четиридесет мъченици“ цар Иван Асен Втори построил през 1230 година в чест на победата си над потисниците при Клокотница. Оттук Асеновци повеждат своето войнство и освобождават област след област земите на българите. Оттук през 1205 г. най-малкият от братята - Калоян, тръгва срещу новата заплаха - кръстоносците-латини, разгромява ги при Одрин и пленява император Балдуин Фландърски. Оттук се отправят неговите пратеници до Цариград и Рим с прочутите послания - ярък белег на дипломатически гений. Оттук през март 1230 година синът на стария Асен, Иван Асен II, повежда победоносните си войски срещу епирския деспот Теодор Комнин, разгромява го и пленява заедно с цялото му семейство, като освобождава всички ромейски войници. По времето на цар Иван-Александър (1331— 1371) Царевград Търнов става център на изключително плодотворен духовен подем - вторият златен век на българската култура, който дава на славянския свят и на Югоизточна Европа прочутата Евтимиева книжовна школа, певческата школа на Йоан Кукузел, Търновската живописна и архитектурна школа. Като столица на Второто българско царство

Велико Търново е бил голям политически, културен и стопански център. Постепенно се е развила самобитната българска архитектура и живопис, превръщайки града в богато занаятчийско и търговско средище. След като градът бил завладян през 1393 година от турците, той изгубва своята слава и значение.

Едва през осемнадесети и особено през деветнадесети век, когато във Велико Търново пришло и се заселило българско население откъм Балкана, градът се оживява. Занаятите и търговията отново процъфтяват. Замогналите се занаятчии и търговци започнали да строят големи къщи, много от тези къщи са запазени и досега в квартал Варуша и по улица "Гурко", обявени за архитектурни резервати. Всяка от тези сгради, ханове и църкви се отличава със своята оригинална архитектура от възрожденската епоха. Населението на Велико Търново по време на турското робство стои начело в революционна борба на народа за политическо освобождение. То взема участие през 1835 година във Велчовата завера, през 1856 година във въстанието на Капитан дядо Никола, през 1862 година в Хаджиставревата буна, през 1876 година в Априлското въстание. Непосредствено след Освобождението във Велико Търново е свикано Учредително събрание, където е приета и първата българска конституция. Тук работи и първото Велико народно събрание. През следващите десетилетия градът се развива като административен и просветен център. Наред с някои стари занаяти, особено кожарството, се развива и фабричното производство.¹

Велико Търново ускорява развитието си след Втората световна война, като старата индустрия се преустройва и разширява. Създават се нови предприятия, важно значение днес имат хранително-вкусовата промишленост, памучната и вълнено-текстилната, дървообработващата, производството на кондензатори, телферни електродвигатели, телевизори, радиоприемници, магнетофони, касетофони. Сега градът се населява от около 90 хиляди жители, като през 1946 година жителите му са били 16 200. Полагат се усилия и мерки за опазване на историческите, природни ценности и за съхраняване на оригиналния архитектурен стил на града. Работи се за проучването, консервирането и реставрирането на средновековните паметници, за запазването и възобновяването на възрожденската част на града и за разрешаването на неговите цялостни архитектурно-градоустройствени проблеми. В старопрестолния Търновград са издигнати паметници на създателите на Втората българска държава — царете Асен, Петър, Калоян и Иван Асен Втори, на патриарх Евтимий, на Васил Левски и на много други борци за свободата.

II. Туризмът и Велико Търново

Велико Търново е важен туристически център, годишно града посещават над 600 000 души, почти половината от които са чужденци. Привлича ги своеобразният облик на старопрестолния град, археологическите паметници, възрожденската архитектура. Околностите на града са привлекателни и имат какво да покажат на туристите. Недалеч се намират историческото село Арбанаси, Преображенският,

¹ <http://www.journey.bg/bulgaria/bulgaria.php?&city=24>ype=1&gsubtype=68>ype=1>. Електронен документ. Проверен на 24.04.2013 година

Капиновският, Килифаревският и други манастири, свързани с предосвободенската епоха. Велико Търново е отправна точка за други възрожденски градове в този край, като Габрово, Дряново, Трявна, Елена или Шипченския проход и връх Столетов (Шипка), развалините на римския град Никополис ад Иструм. Несъмнено града разполага с богато културно-историческо наследство, което трябва да стигне до съзнанието на туристите и да ги заинтригува. В този ред на мисли Велико Търново е кандидат за европейска столица на културата за 2019 година, за да докаже на международно ниво качествата, потенциала, възможностите и ресурсите, които притежава за организиране и провеждане на културни събития с европейски мащаби, качество и измерение. Ключови фактори за развитието на туристическата индустрия са устойчивостта, приемствеността и културната градация на тази територия, които са я превърнали в оживен музеен обект. Градът има уникалната възможност да създаде Балкански или Европейски културен пул, който да превърне града в творческо ателие и лаборатория за всички творци от Балканите и Европа, за да реализират проектите си във Велико Търново. Създаването на творческа европейска мрежа, обединяваща творци от цяла Европа е иновативна идея и силен принос към европейското измерение на кандидатурата и има реален потенциал да се превърне в устойчив проект, който да продължи реализацията си и след 2019 година.² Най-значимите забележителности в града, които свидетелстват за славното му минало са:

Крепостта Царевец е част от *Стоте национални туристически обекта*. Изграждането ѝ започва през дванадесети век. Крепостта има три входа, а в централната част е разположен Дворцовия комплекс, който включва сбор от постройки, обграден от вътрешна каменна стена, две бойни кули и два входа, тронна зала, дворцова църква и царски покои. Реставрацията на крепостта започва през 1930 година и завършва 1981 година в чест на 1300 година от създаването на българската държава. Крепостта предлага уникален аудио-визуален спектакъл „Звук и светлина“ за Европа. Подобни спектакли има на малко места по Света, като едно от тях са египетските пирамиди. Драматична музика, разноцветни светлини, лазери и църковни камбани, събрани в едно, разказват славната и трагична история на Второто Българско Царство от 1185 до 1393 година. Спектакълът е уникална атракция и част от магията на Царевград Търнов. Първото шоу е през 1985 година в чест на 800-та годишнина от въстанието на братята Асен и Петър. Стотиците цветни светлини, трите лазерни лъча, представят моменти от българската история, битките срещу османските орди, годините на турското иго, революционното движение и Освобожданието. Най-доброто място за наблюдаването му е на площада пред Царевец, който носи името на Цар Иван Асен Втори.

"Това беше улица, на която можеше да се намери всичко. Особено в сряда и петък, когато ставаше пазарът, тя беше нещо като панаир - толкова много хора имаше там, че яйце да хвърлиш, няма къде да падне." - разказват в спомените си стари търновци за **Самоводската чаршия**. През Втората половина на деветнадесети век, когато възрожденско Търново започва да расте на запад от площад "Баждарлък", Самоводската чаршия се развива като стопански център. В пазарни дни идват селянки

² <http://www.velikoturnovo.info/bg/vt2019/>. Електронен документ. Проверен на 24.04.2013 година

от близкото село Самоводене и върху постлани направо на земята черги продават зеленчук. Оттам идва и по-новото име на площада - Самоводски пазар. Оформят се две улици с дюкяни, занаятчийски работилници и ханове. Едната от тях започва от малък площад, който през XIX век се нарича Ун (брашнен) пазар, а днес - Самоводски пазар - и продължава по улицата, водеща към Дряновския хан. Тук са разположени хаджи Давидовия и хаджи Великовия хан, хановите на Атанас Йоноолу и на хаджи Николи, бакалски, опинчарски, ковашки и други занаятчийски работилници и дюкяни.

След Освобождението от османско иго тази част от града дълго запазва традициите на Възрожденските занаятчийски чаршии. Архитектурния ѝ облик оформят каменните дувари с големи двукрили порти, старите търновски къщи с джамали и чардаци и балкони над Самоводския пазар и улицата с красиви ковани железни парапети, тук има три фурни за симит, пити-пърленки, кравайчета и писмет. Майстори правят кадаиф, халва, продават пуканки, боза, домашни трушии. Една в друга се притискат малките работилнички и търговски дюкянчета на занаятчиите - папукчия, плетач, панталонаджия, кантарджия, бакалин, ковач, кафеджия, берберин. Предните дюкяни на хана на хаджи Николи са заети от дръндарин, бакалин, куюмджия, кафеджия и шекерджия. Наред със занаятчийските работилници тук са и малките, "колкото само стоката си да сложат" дюкянчета за продажба на брашно, трици, зърнени храни и винопродавницата. До 30-те години на XX век срещу хана на хаджи Николи в дъсчени бараки, боядисани в червено, табаците, цървулджии и опинчарите от Асенова махала продават стоката си - камшици, седла, цървули, кундури, всичко, правено от кожа.

Старите традиции, свързани с тази част на възрожденския град и желанието за съживяване на народните занаяти, като част от художественото наследство довеждат до идеята за възстановяване на занаятчийската чаршия. Днес тя е музеен обект във Велико Търново. Изграждането на комплекса, който включва Самоводския пазар и чаршията, е част от програмата за развитие на Велико Търново, като исторически и туристически град в средата на 80-те години. Комплексът се състои от реставрирани възрожденски и следосвобожденски къщи от втората половина или края на XIX век. Между тях е и родната къща на българския писател Емилиян Станев. В Комплекса е включен и един от най-интересните архитектурни паметници на нашето Възраждане – ханът на хаджи Николи, построен през 1858 г. от майстор Колю Фичето. В него е разположена експозицията на Музея на Възраждането. За съжаление обаче след 1991 година сградата е затворена след приватизация. Днес Самоводската чаршия продължава да пази духа, традициите и романтиката на Възраждането. Сега там работят различни занаятчийски работилници - грънчарска, оръжейна, бакърджийска, резбарска, шекерджийница, тъкачница, иконописно ателие, фотографчийница, кафене, работилница за приготвяне на кадаиф и фурна на площад "Самоводска чаршия", както и много сувенирни магазини и малки художествени галерии. В този вид комплексът пресъздава атмосферата от първите десетилетия на XX век. В работилниците се правят и продават сувенири, изработени според старите технологии. Те пресъздават антични, средновековни и възрожденски образци от богатите експозиции и фондове на музея. Така се възраждат и

продължават традициите на народните художествени занаяти в един от най-старите български градове - Велико Търново.³

Преображенски манастир „Св. Преображение Господне“ е един от най-големите български манастири, а тъй като в изграждането на манастирския му комплекс са участвали и едни от най-известните ни възрожденски майстори – Захари Зограф и Уста Кольо Фичето, манастирът е също един от най-ценните. Издигнат е в красива скалиста местност на брега на Янтра на седем километра от Велико Търново. Някога манастирът е бил едно от най-важните културни и просветни средища времето на Второто българско царство, а днес е един от най-ценните паметници на архитектурата и изкуството в България. Манастирът е изграден през XI век и първоначално бил метох на Ватопедския манастир в Света Гора. През 1360 година, по времето на цар Иван Александър, манастирът получил автономност. Легенди свързват Преображенския манастир с ктиторството на втората му жена Царица Теодора-Сара и на сина им цар Иван Шишман. Поради това манастирът е известен и като Сарин или Шишманов манастир. След падането на България под турско робство манастирът е неколккратно опожаряван и плякосван от турците, а в последствие е разрушен напълно. Векове след това, през 1825 година, манастирът е изграден отново от отец Зотик, с помощта и средствата на родолюбиви българи. През 1832 година с ферман от султана е издействано възстановяването и построяването на нова църква. Строежът на църквата е завършен от Кольо Фичето през 1834 година. Тя е триапсидна, кръстовидна, еднокуполна възрожденска сграда със закрита нартика.⁴

Регионалният исторически музей във Велико Търново е част от 100-те национални туристически обекта, предлага богат снимков, веществен и документален материал, който разкрива водещото място на града в изграждането и укрепването на българската държава след Освобождението, участието на населението във войните за национално обединение и съществения пронос на града за създаването и развитието на книжарската, издателска дейност и периодичен печат.⁵

Църквата Св. Четиридесет мъченици е известен паметник на Търновската художествена школа и най-известен средновековен паметник в града. Построена е в чест на победата на цар Иван Асен Втори в битката при Клокотница през 1230 година. Там се намират едни от най-значителните старобългарски епиграфски паметници-Омуртаговата, Асеновата и граничната колона от крепостта Родосто от времето на хан Крум. На 22 септември 1908 година княз Фердинанд Първи обявява Независимостта на България. В църквата са погребани цар Калоян, цариците Анна Мария и Ирина, Свети Сава Сръбски, както и много други членове на царското семейство и българската

³ <http://www.velikoturnovo.info/bg/samovodska-charshia/>. Електронен документ. Проверен на 24.04.2013 година

⁴ <http://www.pravoslavieto.com/manastiri/preobrazhenski/index.htm>. Електронен документ. Проверен на 24.04.2013 година

⁵ http://www.tourism-bg.net/obekti/11.2_tarnovo_ist_muzei.html. Електронен документ. Проверен на 24.04.2013 година

аристокрация. Църквата е обявена за народна старина, архитектурно-строителен паметник на културата с национално значение и художествен паметник на културата с национално значение.⁶

Новооткритият **мултимедиен музей с въсърни фигури** в града е впечатляващ с 28-те скулптурни фигури, за да обогати представите за средновековна България и привлече чужди туристи в сърцето на старопрестолния град, срещайки се „очи в очи” с изящно изработените скулптурни фигури в реален размер на емблематични личности от Второто българско царство. Туристите ще бъдат посрещани „лично” от фигурите на цар Иван Асен II и царица Ирина Комнина, удобно настанени в тронната зала на царския дворец, сред пищна украса и стенописи. На 2 етаж върху площ от 800 кв. м са разположени фигури, представляващи в няколко направления живота на средновековен Търновград. Така например посетителите ще могат да се запознаят с някогашните занаяти като грънчарство, ковачество, сечене на монети, строителство и други. Другият раздел е свързан с държавността през средните векове. Представени са владетели като цар Калоян, управлявал в периода 1197-1207 година, или цар Иван Асен II, бил на трона от 1218 до 1241 година. Специален раздел е посветен на духовенството и на просветната дейност. Показано е как работи средновековен иконописец, или пък битова сцена от живота на болярско ктиторско семейство. Има отделен сектор, посветен на книжнината. В него са изложени старинни ръкописни книги, наречени скриптории. Много интересен е и разделът, пресъздаващ войнската слава на тогавашната българска държава. Една от най-впечатляващите сцени разкрива пленяването на латинския император Балдуин Фландърски в битката при Адрианопол (Одрин) от българския цар Калоян през 1205 година. Фигурата на българския владетел е яхнала кон, а пред него двама войници водят пленения Балдуин, изпотен от битката, ядосан и недоумяващ, на фона на голяма картина, пресъздаваща конниците на Калоян и разгромените войници на Балдуин. Посетителите могат да се запознаят отблизо с цялото бойно снаряжение на нашите предци през Средновековието – мечове, щитове, копия, лъкове, арбалети. Сред застиналите във времето фигури се движат и „живи скулптури” – виночерпец, който поднася местни сортове вина на гостите, и калиграф, който пък изготвя специални грамоти на посетителите. Музеят е уникален по рода си и е единственият не само за България, а и за Балканския полуостров.⁷

Това е само една малка част от културното наследство, която бележи Велико Търново. Градът е домакин на редица ежегодни фестивали като летният такъв „**Сцена на вековете**”-уникален музикален фестивал за опера и балет, който се провежда на открито, на хълма Царевец във Велико Търново. Фестивалът се организира от община Велико Търново и Общинската агенция по туризъм „Царевград Търнов”, с подкрепата

⁶[http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B8_%D0%A7%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%82_%D0%BC%D1%8A%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8_\(%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%BE_%D0%A2%D1%8A%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE\)](http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B8_%D0%A7%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%82_%D0%BC%D1%8A%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8_(%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%BE_%D0%A2%D1%8A%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE)). Електронен документ. Проверен на 24.04.2013 година

⁷ <http://hoteltryavna.com/news.php?id=86>. Електронен документ. Проверен на 24.04.2013 година

на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма и Министерството на културата. Той е едно от емблематичните културни събития във Велико Търново. Началото на фестивала е поставено през 1985 година на историческия хълм Царевец, а петте оперни представления са посетени от 12 000 души. Първата постановка е операта "Ивайло" от Марин Големинов, а втората е "Цар Калоян" от Панчо Владигеров. В представленията на "Ивайло" на "Цар Калоян" участват 800 души - солисти, хористи, оркестранти, танцьори, статисти, каскадьори, възкресяващи на живо образи и събития от Второто българско царство. След 21-годишно прекъсване през 2008 година летният оперен фестивал "Сцена на вековете" бе възстановен и до сега е ежегоден и привличащ публика от целия свят. През последните три години броят на посетителите нарасна от 6000 до 13 000 души.

Фолклорният фестивал „Болярско надиграване“ е събитие, което позволява на любителски клубове по танци да вземат участие и представят български народни хора. Целта на подобни прояви при всички случаи е популяризиране, запазване и развитие на българското танцово фолклорно изкуство. Друго подобно събитие е **Националният фолклорен фестивал „Насред мегдана в Арбанаси“**, който цели да представи пред гражданите и туристите фолклорните танцови и музикални традиции и култура на различните етнографски региони в България, да съдейства за широк културен обмен между общините и отделните фолклорни ансамбли в страната, да популяризира българския фолклор, съхрани, развива и популяризира българските национални традиции, обичаи, занаяти чрез съпътстващите прояви, организирани в рамките на фестивалните дни. Велико Търново има потенциал да наложи културния туризъм като марка за страната ни. Според заместник-министъра на туризма Иво Маринов, 20 % от туристите, които идват в България, посочват, че основната причина за това е богатото ни културно-историческо наследство. Велико Търново предлага и редица културни събития с международно, национално, регионално и местно значение, а именно:

- *Празник на града - 22 март*
- *Национално честване на Независимостта на България*
- *Международен фестивал на военните духови оркестри*
- *Международен пленер по живопис*
- *Международен фолклорен фестивал*
- *Международен фестивал "Балканфолк"*
- *Международен конкурс за млади поп изпълнители "Сребърна Янтра"*
- *Национален фолклорен фестивал "Насред мегдана в Арбанаси"*
- *Национален празник на детско-юношеското театрално изкуство "Малкия принц"*
- *Национална изложба на учителите педагози*
- *Дикси джаз фест - Велико Търново*
- *Пленер графика малък формат*
- *Пленер по дървопластика*
- *Петропавловски национален събор на народното творчество*
- *Общински празници на любителското художествено творчество*
- *Майски дни на културата*
- *Пролетен и есенен салон на великотърновските художници*

Освен културното богатство околността предлага чиста природа-предпоставка за развитието на екотуризъм. *Хълма Трапезица, Еменската екопътека, Крушунските и Хотнишки водопади, конна база „Арбанаси“, възможността за скално катерене и еко трекинг* са неизменна част от процъфтяващият туристически образ на града. Така се създава продукт, който да привлече посетители търсещи история и култура и такива, които пътуват специално заради природата.

III. Перспективи за туризма във Велико Търново

Велико Търново е неповторим ансамбъл за страната ни и Света, привличащ близо 400-500 хиляди туристи всяка година. Средствата, които биват генерирани от туристическия сектор трябва да бъдат вложени обратно в индустрията, за да се повиши качеството и конкурентоспособността на продукта. Необходимо е разработването на повече проекти, за да се привлекат средства от Европейския съюз. Тоест за подобни проекти са необходими добре обучени кадри, които да се справят със задачата в разработването на планове и стратегии. Като идея подобни инициативи могат да се възложат на студентите по туризъм в града, като символ на иновативното мислене и бъдеще за развитието на сектора. Като туристическа дестинация е необходимо да се поставят повече информационни табла за забележителностите и пътищата до тях, а още по-добре е да се инвестира в поставянето на инфомати, които предоставят възможност и информация на посетителите за резервация на хотели и ресторанти, виртуална обиколка, предстоящи събития, забележителности и други. Трябва да се предлага и провежда обучение на кадрите заети в туризма, за да се надгражда непрекъснато квалификацията им. Както беше коментирано на една от конференциите по време на изложението „Културен туризъм“ трябва да се въведат единни стандарти или система за качество за цялата верига от производителните до доставчиците на услуги и стоки. Тоест не е достатъчно да продаваме само сувенири, но зад тях трябва да стои лого или марка, които гарантират качество и автентичност, нещо което туристите няма да намерят другаде по Света. Според посланикът на Япония Такаши Куидзуми, Велико Търново има потенциал по отношение популяризирането историята и културата на града в Япония, тъй като има много исторически атракции. А японците като нация харесват старините и се интересуват силно от исторически останки. Тук организациите в туристическия бранш, правителството и местните власти трябва да си съдействат и кооперират, за да инициират силен маркетинг насочен към този пазарен сегмент. Велико Търново притежава огромният потенциал и ресурси, за да се превърне в столица на културата, предлагаща силен и разпознаваем продукт. Инвестиции и сътрудничество между всички заинтересовани страни ще превърнат града в *европейска столица на културата*. Бъдещето е в наши ръце!

Използвани интернет източници:

<http://www.journey.bg/bulgaria/bulgaria.php?&city=24>ype=1&gsubtype=68>ype=1>.

<http://www.velikoturnovo.info/bg/vt2019/>

<http://www.velikoturnovo.info/bg/samovodska-charshia/>

<http://www.pravoslavieto.com/manastiri/preobrazhenski/index.htm>

http://www.tourism-bg.net/obekti/11.2_tarnovo_ist_muzei.html

<http://hoteltryavna.com/news.php?id=86>